31/03/2021

Νάουσα: Το «Μεσολόγγι» της Βόρειας Ελλάδας

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Απόλυτα ταυτισμένη με τον αγώνα του 1821, η ιερή πόλη του Μεσολογγίου «διηγείται» διαχρονικά τον ρόλο που διαδραμάτισε στον αγώνα της ανεξαρτησίας. Αρκετά μακρύτερα, αλλά πολύ πιο κοντά στις ισχυρές οθωμανικές δυνάμεις που έδρευαν στη Μακεδονία, η πόλη της Νάουσας ετοιμαζόταν να βιώσει τη σημαντικότερη καταστροφή μεγάλης και σημαντικής πόλης κατά τη διάρκεια της επανάστασης στη βόρεια Ελλάδα, όπως τη χαρακτηρίζει ο ιστορικός και επιστημονικός συνεργάτης του Ιδρύματος Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα και Νεότερης Ιστορίας της Μακεδονίας, Δρ. Κωνσταντίνος Παπανικολάου.

«Η καταστροφή της Νάουσας ως ιστορικό γεγονός έχει ιδιαίτερη σημασία και ιδιαίτερη αξία καθώς συχνά γίνεται λόγος για τις καταστροφές άλλων πόλεων από τους Οθωμανούς στη νότια Ελλάδα, όπως στο Μεσολόγγι, ωστόσο μια αντίστοιχη καταστροφή στη βόρεια Ελλάδα, στην Επανάσταση του ‘21 είναι εκείνη που βίωσε η Νάουσα το 1822», εξηγεί στο Αθηναϊκό/Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων ο κ. Παπανικολάου. Και μπορεί μεν, όπως αναφέρει, «ο ιστορικός να αντιμετωπίζει κάθε γεγονός ως κάτι μοναδικό και ανεπανάληπτο, ωστόσο οι συγκρίσεις, τηρουμένων των αναλογιών, βοηθούν τον αναγνώστη και τον κάθε ενδιαφερόμενο

για τα θέματα της ιστορίας, να κάνει τους παραλληλισμούς του».

Από την καταστροφή της Νάουσας ξεχωρίζει και η θυσία των Ναουσαίων γυναικών στον ποταμό Αράπιτσα, όπου υπάρχει σήμερα και το γνωστό μνημείο. «Το γεγονός έχει την αξία του γιατί η θυσία είναι κάτι που συγκινεί, είναι μια στιγμή αυτοθυσίας που αποκαλύπτεται σ' αυτό το αρκετά ευαίσθητο σημείο της ιστορίας», σημειώνει ο κ. Παπανικολάου, επισημαίνοντας πως «δείχνει ακριβώς τη συναίσθηση που είχαν οι γυναίκες ότι σε περίπτωση αιχμαλωσίας τους από τις οθωμανικές δυνάμεις, τακτικές ή άτακτες, η μοίρα τους δεν θα ήταν σίγουρα καλή. Είναι η αίσθηση της τιμής και η απόλυτη πεποίθηση ότι η προάσπιση της τιμής υπερέχει της αξίας της ζωής».

Διαβάστε τα ιστορικά γεγονότα, όπως τα περιέγραψε η Καλλιόπη Σφαέλλου σε κείμενο της στην pemptousia.gr.

Τέσσερις οπλαρχηγοί ταμπουρώθηκαν σε τέσσερα διαφορετικά σημεία γύρω από τη Νάουσα κι ο Ζαφειράκης, που κι άλλοτε είχε διευθύνει την υπεράσπιση της πολιορκημένης πόλης, ανέλαβε την αρχηγία στα τείχη, αφού άλλωστε ο «πύργος» του –όπως ονόμαζαν το πανύψηλο αρχοντικό του- βρισκόταν πλάι τους στις όχθες της Αραπίτσας.

Το στράτευμα του Αμπντούλ πασά δεν άργησε να προβάλει. Από τα τείχη τους οι Ναουσιώτες το 'βλεπαν να ζυγώνει με κρυφή ανατριχίλα. Στη λάμψη του μαρτιάτικου ήλιου άστραφταν τα όπλα και, μέσα στη σκόνη που το ποδοβολητό

των αλόγων σήκωνε, οι Ναουσιώτες μέτρησαν ένα… δύο… τρία … δώδεκα κανόνια. Ναι, δώδεκα κανόνια έσερνε μαζί με τις δεκάξι χιλιάδες του στρατού του ο πασάς της Θεσσαλονίκης. Τον είδαν να στρατοπεδεύει και το ίδιο μεσημέρι έγινε η πρώτη επίθεση στην πόλη, μπροστά στη γέφυρα.

Όταν είδαν το τούρκικο γιουρούσι, δύο Ναουσιώτες παλικάρια στράφηκαν στους συντοπίτες τους.

– Γιατί να τους περιμένουμε να ‘ρθουν ως εδώ; Όσων βαστά η καρδιά, ας έρθουν μαζί μας, να τους γυρίσουμε πίσω.

Η πύλη άνοιξε. Μα όχι για να δεχθεί τους Οσμανλήδες. Σαν στίφος μανιασμένο όρμησαν έξω οι Ναουσιώτες κι εκεί, στα νότια πρόθυρα της πόλης, άρχισε μάχη λυσσασμένη, ενώ γυναίκες και παιδιά κοίταζαν με πνοή κομμένη τα παλικάρια που αγωνίζονταν για τα σπίτια τους.

Ήταν λιγότεροι, πολύ λιγότεροι από τους εχθρούς. Μα πάλευαν για τα σπίτια τους,, για την οικογένειά τους, για τον τόπο τους. Αυτά τους έδιναν δύναμη και θάρρος. Ώρες κράτησε η μάχη. Και τελικά ανάγκασαν τους Οσμανλήδες να πισωπατήσουν.

Την άλλη μέρα, από τα χαράματα, καινούριο γιουρούσι πάλι. Καινούρια αποτυχία των Τούρκων, που έστρωσαν πάλι με πτώματα όλο τον γύρω χώρο.

Ο Αμπντούλ Αμπούντ κατάλαβε πως η άλωση της Νάουσας δεν ήταν εύκολη. Με τις αλλεπάλληλες επιθέσεις δεν έκανε παρά να χάνει στρατιώτες. Συγκέντρωσε λοιπόν όλο το πυροβολικό του απέναντι από την πύλη του Αγίου Γεωργίου και πρόσταξε να μην χτυπούν την πόλη, αλλά τα τείχη κοντά στην πύλη.

Δώδεκα κανόνια μέρα και νύχτα άρχισαν να κανονιοβολούν το τμήμα εκείνο επί δέκα ολόκληρες μέρες. Χιλιάδες μπόμπες – τόπια όπως τις έλεγαν τότε – ήρθαν να σκάσουν πάνω στα τείχη. Οι πρώτες έκαναν μικρά γδαρσίματα στις πέτρες, οι κατοπινές άρχισαν ν’ ανοίγουν τρύπες όλο και μεγαλύτερες κι οι πολιορκημένοι έτρεχαν να μπαλώσουν όπως-όπως και όσο δύνονταν τις πληγές εκείνες.

Έφτασε έτσι η Μεγάλη Παρασκευή. Οι Χριστιανοί είχαν ξενυχτήσει στις εκκλησιές ακούοντας τα Πάθη. Μα μέσα στην ανοιξιάτικη νύχτα που έψαλλαν τα μεγαλοβδομαδιάτικα τροπάρια, ακούστηκε απ’ έξω το τραγούδι ενός βοσκού. Έψαλλε κι εκείνος… Μα αν ο σκοπός ήταν ο ίδιος, τα λόγια ήταν διαφορετικά. Ο άγνωστος τσοπάνος μιλούσε για στρατιώτες που θα κάναν έφοδο την άλλη μέρα το πρωί. Η ψαλμωδία του ακούστηκε στα τείχη. Τα παλικάρια κατάλαβαν το νόημά της. Έτσι στις εκκλησιές μονάχα οι γερόντισσες επήγαν για τη Σταύρωση. Οι άλλοι περίμεναν με το όπλο στο χέρι κι όταν ξέσπασε η πρώτη επίθεση, βροχή

τα βόλια από τα τείχη υποδέχτηκαν τους Τούρκους.

Τρεις αλλεπάλληλες επιθέσεις, η μία σφοδρότερη από την άλλη έγιναν τη μέρα εκείνη. Στην τρίτη μάλιστα αρχηγός ήταν ο ίδιος ο Αμπντούλ. Νύχτωσε. Σκοτείνιασε κι οι Τούρκοι αποσύρθηκαν σαν σκύλοι που βογκούν γλείφοντας τις πληγές τους.

Έπειτα από την αποτυχία αυτή, που έκανε τον πασά να λυσσάξει, ο στρατός του ήταν τόσο αποκαμωμένος, ώστε αναγκαστικά την επόμενη τον άφησε ν' αναπαυθεί. Μα την Κυριακή του Πάσχα ξανάρχισε η ολοήμερη επίθεση.

Τώρα ο πασάς άλλαξε τακτική. Αντί να ρίχνει το σύνολο των δυνάμεών του ενάντια στα τείχη, έριχνε αλλεπάλληλα σώματα από δυο τρεις χιλιάδες το καθένα. Είχε στρατό άφθονο κι έτσι μπορούσε σε κάθε επίθεση να χρησιμοποιεί στρατιώτες χωρίς ν' αφήνει στιγμή ανάπαυσης στους πολιορκημένους.

Με τον τρόπο αυτό όχι μόνο κούραζε τους πολιορκημένους, γιατί δεν είχαν την ευχέρεια ν' αντικαθιστούν τη φρουρά στα τείχη, αφού δεν ήταν ούτε καν δυο χιλιάδες. Το χειρότερο ήταν πως τα όπλα τους φθείρονταν από την αδιάκοπη νυχτοήμερη χρήση. Μερικά έσκασαν, άλλα έπαθαν βλάβες και οι Ναουσιώτες δεν είχαν διαθέσιμα ούτε χέρια ούτε χρόνο, για να τα διορθώσουν. Το πυκνό τουφεκίδι που θέριζε τους στρατιώτες του πασά, είχε τώρα αραιώσει.

mesa_naousaΈφθασε έτσι και η Πέμπτη του Πάσχα. Μαύρη και θλιβερή μέρα. Βουβά στα χέρια των περισσότερων παλικαριών απόμειναν τα τουφέκια και στα τείχη της πόλης έχασκαν μεγάλες τρύπες προδοτικές σαν ισάριθμες πύλες για την είσοδο των εχθρών.

Αυτό περίμενε ο Αμπντούλ, αυτό είχε προετοιμάσει με τον βομβαρδισμό και με την αδιάκοπη καταπόνηση των πολιορκημένων.

Στις εκκλησιές στέκονταν ακόμα τα λάβαρα της Αναστάσεως, όταν οι Τούρκοι εξαπέλυσαν την τελευταία τους επίθεση. Τα λιγοστά τουφέκια που τους αποκρίνονταν δεν αρκούσαν να τους κρατήσουν σε απόσταση. Μερικοί πετούσαν κοτρόνια σε όσους ζύγωναν περισσότερο στα τείχη. Άλλοι, με το σπαθί στο χέρι, εμπόδιζαν όσους επιχειρούσαν να διαβούν από τις τρύπες των τειχών. Γυναίκες με πελέκια και σκεπάρνια αγωνίζονταν να γκρεμίσουν όσους σκαρφάλωναν στους μισογκρεμισμένους πύργους. Μα αυτό πόσο μπορούσε να κρατήσει;

Πριν φτάσει το μεσημέρι, μπουλούκια τούρκικα είχαν εισβάλει στην πλούσια

αρχοντική πόλη. Όσων τα τουφέκια δούλευαν ακόμη, κλείστηκαν στα σπίτια τους, για να ρίξουν από κει και το υστερνό βόλι τους σ’ έναν αγώνα χωρίς ελπίδα.

Στο μεταξύ οι Τούρκοι είχαν ριχτεί σαν λυσσασμένοι σκύλοι στον άμαχο πληθυσμό. Γυναίκες νέες και παιδιά ήταν πολύτιμα λάφυρα, άξια να πιάσουν καλή τιμή στα σκλαβοπάζαρα της Ανατολής.

Σαν τρελές οι γυναίκες έτρεχαν δώθε κείθε, ζητώντας να σώσουν όχι τη ζωή, μα την τιμή τους. Μπροστά τους, πίσω τους, παντού ολόγυρά τους Τούρκοι ούρλιαζαν απειλητικοί.

Εκεί παρέκει μόνον ακούονταν ο ρόχος από τα νερά του καταρράκτη της Αραπίτσας, καθώς με αφρούς πέφτανε πάνω στα βράχια. Τους φάνηκε πως τις καλούσαν.

– Αδερφάδες μου! Εκεί... εκεί.... Στον καταρράκτη! φώναξε μια δείχνοντας με το χέρι της τα νερά που πάφλαζαν ορμητικά.

Μια σκέψη άστραψε τότε στο μυαλό των κυνηγημένων. Εκεί ήταν η σωτηρία. Εκεί θα έβρισκαν λύτρωση από τη σκλαβιά.

stoubaniΆρπαξαν τα παιδιά τους και θαρρετά προχώρησαν ως την άκρη του καταρράκτη και πήδησαν μέσα κρατώντας τα. Μια... δυο... τρεις... πέντε... είκοσι... τριάντα... κι άλλες κι άλλες... Έτσι δεν θα ζούσαν σε χαρέμια αγάδων κι ούτε τα παιδιά τους θα μεγάλωναν σκλάβοι.

Αντί για λουλούδια η Αραπίτσα τις τύλιξε με τους αφρούς της και μια ηλιαχτίδα, πέφτοντας λοξά, σχημάτισε πολύχρωμο στεφάνι πάνω από τον υγρό τάφο τους.

Πόσες ήταν;

Άλλοι λένε σαράντα, άλλοι εξήντα, άλλοι περισσότερες. Μα τι σημασία έχει; Ποιος τάχα τις μέτρησε μια-μια;

Η πράξη κι όχι ο αριθμός έχει αξία.

Συχνά γίνεται λόγος για τη μοναδική θυσία των γυναικών στο Ζάλογγο. Μα στον ελληνικό χώρο καμιάς μορφής θυσία δεν είναι μοναδική, λες κι οι κάτοικοι του πασίχαρου αυτού τόπου περιφρονούν τη ζωή, όταν δεν συνοδεύεται από περηφάνια και αξιοπρέπεια. Αυτό ισχύει τόσο για τους άντρες όσο και για τις γυναίκες. Η θυσία δεν αποτελεί εξαίρεση αλλά κανόνα και τη συναντούμε από το Ταίναρο ως τη γη του Αλεξάνδρου.

Το ολοκαύτωμα της Νάουσας έγινε τον Απρίλιο του 1822. Η Επανάσταση στην Μακεδονία, αν και ακολούθησε τα κινήματα του Μοριά και της Ρούμελης, δεν είχε τύχη. Ο τουρκικός στρατός ήταν πολύς στην περιοχή της Μακεδονίας και της Θράκης. Οι Ναουσαίοι ήταν από τους πρώτους που ξεσηκώθηκαν. Η εξέγερσή τους είχε το τέλος που είδαμε παραπάνω. Η δεκαήμερη πολιορκία και τα χτυπήματα που δέχτηκε η πόλη οδήγησαν τελικά στο ολοκαύτωμα. Αποκορύφωμα ήταν η υπέρτατη θυσία των Ναουσαίων γυναικών στον καταρράκτη της Αραπίτσας ή Αράπιτσας, στις 22 Απριλίου του 1822.

Το ημερολόγιο του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα για το ‘21

Η καταστροφή της Νάουσας και η θυσία των Ναουσαίων γυναικών στον Αράπιτσα περιλαμβάνονται στο καλαίσθητο ημερολόγιο που εξέδωσε το Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα με τίτλο «Αναζητώντας την κληρονομιά του Εικοσιένα στη Μακεδονία του 19ου αιώνα».

«Στόχος του μουσείου αυτή τη χρονιά ήταν να αποτίσουμε ελάχιστο φόρο τιμής στα 200 χρόνια από την έναρξη της Επανάστασης του ‘21 και ταυτόχρονα να καλύψουμε και ένα κενό στη μνήμη που αφορά στον αγώνα εδώ, στη Μακεδονία» τονίζει ο κ. Παπανικολάου.

Υπογραμμίζει δε, με έμφαση, ότι ενώ «γνωρίζουμε όλοι τον Καραϊσκάκη και τον Κολοκοτρώνη, πολύ συχνά τα παιδιά, ακόμη και από σχολεία της Μακεδονίας, αγνοούν την ύπαρξη του Εμμανουήλ Παππά, του Καπετάν Χάψα, αγνοούν τη μάχη στα Βασιλικά, αγνοούν τον ρόλο Μακεδόνων αγωνιστών, όπως ο Γεώργιος Λασσάνης ή ο Φαρμάκης από τη Βλάστη της Κοζάνης».

Στο πλαίσιο αυτό, το Μουσείο προσπάθησε να καταγράψει πώς περνάει η επαναστατική σκυτάλη από τον Εμμανουήλ Παππά σε αγωνιστές του 1854, σε επαναστάτες του 1878 ή του 1896, από τη μία γενιά Μακεδόνων στην άλλη, με αποκορύφωμα τον Μακεδονικό Αγώνα και τους Βαλκανικούς Πολέμους. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται, τέλος, στον κοινοτικό βίο στη Μακεδονία, τις κοινότητες που άκμασαν, τη λειτουργία σημαντικών πνευματικών και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, με σημαντική παρουσία στα καλλιτεχνικά δρώμενα. «Αυτή η επαναστατική παρακαταθήκη του ‘21 παραμένει ζωντανή μέσα από ποικίλες εκδηλώσεις του καθημερινού βίου και μέσα από τα επαναστατικά κινήματα της Μακεδονίας του 19ου αιώνα», προσθέτει με νόημα.

Πηγή: pemptousia.gr, ΑΠΕ/ΜΠΕ